

राज्यात शासकीय न्यायसहाय्यक
विज्ञान संस्था सुर करण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : एनजीसी २००९/ (१३४/०९) / मशि-४
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक : १७ ऑगस्ट, २००९

पहावे : शासन निर्णय क्र. एनजीसी २००९/ (७७/०९) / मशि ३, दिनांक ३० मार्च, २००९

प्रस्तावना : न्याय सहाय्यक विज्ञानशास्त्र हे आता जगभारामध्ये अप्लाईड शास्त्र म्हणून अत्यंत महत्वपूर्ण असल्याचे सिद्ध होत असून या शास्त्रामध्ये प्रामुख्याने विषशास्त्र, जीवरसायनशास्त्र, डी.एन.ए.चाचणी, क्षेपणास्त्रशास्त्र, सामान्य विश्लेषण, भौतिकशास्त्र, मानसशास्त्र व त्या अंतर्गत ब्रेन इलेक्ट्रॉनिक्स ऑसिलोशन (ब्रेन मॉर्पिंग), सिग्नेचर प्रोफायलिंग, नार्को अॅनलिसिस, भौतिकशास्त्रामध्ये सायबर फॉरेन्सिक हे महत्वाचे विषय येत असून या सर्व शास्त्रांचा उपयोग हा पोलिस यंत्रणेस गुन्ह्यामध्ये गुन्हेगाराचा शोध घेण्यासाठी व न्यायदानामध्ये न्याय संस्थेला गुन्हेगाराविरुद्ध गुन्हा शाब्दीत ठरविण्यासाठी होत असतो. अलिकडे गुन्ह्यामध्ये शास्त्र व तंत्रज्ञानाच्या वापराबरोबरच गुन्ह्यांची क्षेत्रेसुध्दा बदललेली आहेत. त्यामध्ये प्रामुख्याने इलेक्ट्रॉनिक्स उपकरणांचा वापर हा फार मोठ्या प्रमाणावर होत असल्याने डिजिटल व सायबर गुन्हे जसे इंटरनेट, क्रेडीट कार्ड्स, मोबाईल, वेबसाईट, पासवर्ड, इत्यादि टॅम्परिंग/ हॅकिंगाच्या माध्यमातून आर्थिक गुन्हे होण्याबरोबरच विधांसक कारवाया होत आहेत. यावर योग्य नियंत्रण मिळविणे यासाठी या संपूर्ण क्षेत्रामध्ये तज असलेला शिक्षित प्रवर्ग उपलब्ध असणे ही बाब केवळ आता अगत्याची राहिलेली नसून भविष्यातील काळाची गरज आहे.

२. बरील बाबांचा विचार करून राज्य शासनाने, राज्यात न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था स्थापन करण्यासाठी डॉ. (श्रीमती) रुक्मणी कृष्णमूर्ती, माजी संचालक, न्यायसहाय्यक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा संचालनालय, मुंबई यांच्या अध्यक्षतेखाली अभ्यासगटाची नियुक्ती संदर्भाधीन दि. ३० मार्च, २००९शासन निर्णयान्वये करण्यात आली होती. सदर अभ्यासगटामध्ये विविध क्षेत्रातील तज व पोलीस अधिकाऱ्यांचा समावेश असून त्या अभ्यासगटाने या शास्त्रातील शिक्षणाची आवश्यकता, त्यासाठी लागणारी व्यवस्था, अभ्यासक्रम, मुलभूत सुविधा अशा अनेक मुद्दांवर अभ्यास करून अहवाल दिनांक २२ मे, २००९ रोजी शासनास सादर केला. सदर अहवालाच्या अनुषंगाने मुंबई व औरंगाबाद येथे शासकीय न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था स्थापन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय : न्यायसहाय्यक विज्ञान क्षेत्रात शिक्षित मनुष्यबळ तयार करण्यासाठी राज्यात शासकीय न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था स्थापन करण्याबाबत पुढीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे,

१. राज्यात मुंबई व औरंगाबाद येथे शासकीय न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था स्थापन करण्यास व त्यामध्ये खालीलप्रमाणे पदवी, पदव्युत्तर व पदविका अभ्यासक्रम सुरु करण्यास शासन मान्यता देत आहे. तसेच न्यायसहाय्यक विज्ञान पदवी, पदव्युत्तर पदवी व पदविका अभ्यासक्रम सन २००९-१० या शैक्षणिक वर्षापासून सुरु करण्यास महाराष्ट्र विद्यापीठ कायदा -१९९४ कलम ८२ मधील अधिकारात शासन परवानगी देत आहे.

अ) मुंबई

- i) बी.एस्सी. (फॉरेन्सिक सायन्स) - ३ वर्षे
- ii) एम.एस्सी. (फॉरेन्सिक सायन्स) - ५ वर्षे
- iii) पोस्ट ग्रेज्युएट डिप्लोमा इन फॉरेन्सिक सायन्स - १ वर्षे (४ कोर्सेस)

ब) औरंगाबाद

- i) बी.एस्सी. (फॉरेन्सिक सायन्स) - ३ वर्ष
- ii) एम.एस्सी. (फॉरेन्सिक सायन्स) - ५ वर्ष
- iii) पोस्ट ग्रेज्युएट हिलोमा इन फॉरेन्सिक सायन्स - १ वर्ष (४ कोर्सेस)

२) वरील दोन्ही तिकाणच्या संस्था तूर्त विज्ञान संस्था, मुंबई व विज्ञान संस्था, औरंगाबाद यांचे इमारतीत उपलब्ध असलेल्या जागेत तसेच या संस्थांतील प्रयोगशाळा, ग्रंथालय, इत्यादिचा वापर करून सुरु करण्यास तसेच सुपर स्पेशलिटीसाठी लागणारी केवळ अत्यावश्यक उपकरणे खरेदी करून सुरु करण्यास मायता देण्यात येत आहे.

३) या दोन्ही संस्था यांच्या स्थानात यांच्या इमारतीत स्थलांतरीत करण्यात येतील.

४) या दोन्ही शासकीय न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था सुरु करण्यासाठी सोबत प्रपत्र अ च्या भाग-१ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे १३० पदे निर्माण करण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे. सदर पदे नियमित, तासिका, मानसेवी वा कंत्राटी तत्वावर भरण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे.

५) या दोन्ही संस्था उभारणीसाठी पुढीलप्रमाणे सल्लागार गट स्थापन करण्यास व त्यासाठी आवश्यक सल्लागार कक्ष स्थापन करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. सल्लागार कक्षासाठी प्रपत्र अ च्या भाग-२ मध्ये नमूद केल्यानुसार पदे, त्या पदांसमोर नमूद केलेल्या ठोक मेहनताण्यावर निर्माण करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

(अ) न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था, मुंबई

१.	डॉ.रुक्मणी कृष्णमूर्ती, माजी संचालक, न्यायसहाय्यक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा, मुंबई	- सल्लागार गटप्रमुख
२.	पोलिस आयुक्त, बृहन्मुंबई किंवा त्यांचा उपायुक्त वा त्यावरील दर्जाचा प्रतिनिधी	- सदस्य
३.	डॉ.मंचक विष्णु गरड, संचालक, न्यायसहाय्यक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा, मुंबई	- सदस्य
४.	प्रा.ए.के.श्रीवास्तव, विभाग प्रमुख, रसायनशास्त्र विभाग, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई	- सदस्य
५.	प्रा.एस.ए.सांगलीकर, विभाग प्रमुख, संगणकशास्त्र विभाग, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई	- सदस्य

(ब) न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था, औरंगाबाद

१.	डॉ.रुक्मणी कृष्णमूर्ती, माजी संचालक, न्यायसहाय्यक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा मुंबई,	- सल्लागार गटप्रमुख
२.	पोलिस आयुक्त औरंगाबाद किंवा त्यांचा उपायुक्त दर्जाचा प्रतिनिधी	- सदस्य
३.	डॉ.एस.जी.गुप्ता, प्र. सहसंचालक, उच्च शिक्षण, मुंबई विभाग	- सदस्य
४.	प्रा.डॉ.राम माने, विभाग प्रमुख, रसायनशास्त्र विभाग, डॉ.बाबासाहेब अंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद	- सदस्य
५.	डॉ.क्षी.हर्ष्यु.कांडळे, उपसंचालक, प्रादेशिक न्यायसहाय्यक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा, औरंगाबाद	- सदस्य

(क) मुंबई व औरंगाबाद येथील विज्ञान संस्थांचे संचालक अनुक्रमे मुंबई व औरंगाबाद येथील सल्लागारगटाचे सदस्य सचिव म्हणून काम पहातील.

(ड) बरील दोन्ही ठिकाणीच्या सल्लागार गटाचे सदस्य शासकीय/ विद्यापीठीय अधिकारी असल्याने त्यांना कोणताही अतिरिक्त मेहनताना/ भत्ता अनुज्ञेय असणार नाही.

(इ) सल्लागार कक्ष तात्पुरत्या स्वरूपात मुंबई येथील विज्ञान संस्थेच्या इमारतीमध्ये सुरु करण्यात येईल.

६) न्याय सहाय्यक विज्ञान पदवी व पदविका अभ्यासक्रम सुरु करण्यास विद्यापीठांना मंजूरी कळविण्यास व सदर संस्था ज्या विद्यापीठाच्या कार्यक्षेत्रात आहेत त्या विद्यापीठास संलग्नीत करण्यासाठी आवश्यक ती प्रक्रिया संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य हे करतील.

७) या संस्थांमध्ये राबविण्यात येणारा अभ्यासक्रम सारखाच राहिल याबाबत या दोन्ही संस्था ज्या विद्यापीठाच्या क्षेत्रात येतात ती विद्यापीठे समन्वयाने निर्णय करतील.

२. न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था, मुंबई व न्याय सहाय्यक विज्ञान संस्था, औरंगाबाद यांच्यासाठी आहरण व संवितरण अधिकारी व नियंत्रण अधिकारी स्वतंत्रपणे नियुक्त होईपर्यंत या दोन्ही संस्थांसाठी अनुक्रमे विज्ञान संस्था, मुंबई व विज्ञान संस्था, औरंगाबाद यांचे आहरण व संवितरण अधिकारी व नियंत्रण अधिकारी हे काम पहातील.

३. या दोन्ही संस्था सुरु करण्यासाठी येणाऱ्या अनावर्ती खर्च रूपये ५ कोटी व आवर्ती खर्च रूपये ४.७३ कोटी एवढ्या योजनांतर्गत खर्चास मान्यता देण्यात येत आहे. सदर खर्च मागाणी क्रमांक डॅक्ट्यू-२, २२०२-सर्वसाधारण शिक्षण, ०३, विद्यापीठ व उच्च शिक्षण, पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना, १०३ शासकीय महाविद्यालये व संस्था, (०२) (०३) न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था व न्यायसहाय्यक विज्ञान महाविद्यालय उद्घडणे (२२०२ एच ०८२) या लेखाशीर्षाखाली सन २००९-१० साठी मंजूर असलेल्या तरतूदीतून भागविण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

४. हे आदेश वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.६२८/०९/ व्यय ५ दिनांक १३.८.२००९ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत. सदर शासन निर्णय, www.maharashtra.gov.in द्या शासनाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २००९०८१२१७४८३७००९ हा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(संतांशिंव श्रिवदास)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- (१)मा. कुलपती, महाराष्ट्र राज्य (पत्राद्वारे), मुंबई
- (२)कुलसचिव, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई
- (३)कुलसचिव, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद,
- (४)कुलसचिव, सर्व अकृषी विद्यापीठे,
- (५)शिक्षण संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
- (६)विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण, मुंबई विभाग, मुंबई आणि औरंगाबाद विभाग, औरंगाबाद,
- (७)महालेखापाल (लेखा व अनुशेयता), महाराष्ट्र ६/२, मुंबई/नागपूर
- (८)महालेखापाल (लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपूर
- (९)अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई,
- (१०)कोषागार अधिकारी, औरंगाबाद
- (११)कक्ष अधिकारी, वित्त विभाग(व्यय-५), मंत्रालय, मुंबई,
- (१२)नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- (१३)निवड नस्ती, मर्शि-४

प्रपत्र अ

भाग-१

न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्थांची पदे

अ) पदवी अभ्यासक्रम

अ.क्र.	पदनाम	पे-बँड व ग्रेड वेतन	पदसंख्या
१.	सहाय्यक प्राध्यापक	१५२००-३९१०० + ६०००	१२
२	प्रयोगशाळा सहाय्यक	५२००-२०२०० + २०००	०८
३.	प्रयोगशाळा परिचर	५२००-२०२०० + १९००	०८

ब) पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम

अ.क्र.	पदनाम	पे-बँड व ग्रेड वेतन	पदसंख्या
१.	प्राध्यापक	३७४००-६७००० + १००००	१०
२	सहयोगी प्राध्यापक	३७४००-६७००० + ९०००	१०
३.	सहाय्यक प्राध्यापक	१५२००-३९१०० + ६०००	३०
४.	प्रयोगशाळा सहाय्यक	५२००-२०२०० + २०००	०८
५.	प्रयोगशाळा परिचर	५२००-२०२०० + १९००	०८

क) पदव्युत्तर पदविका अभ्यासक्रम

अ.क्र.	पदनाम	पे-बँड व ग्रेड वेतन	पदसंख्या
१.	सहयोगी प्राध्यापक	३७४००-६७००० + ९०००	०२
२	सहाय्यक प्राध्यापक	१५२००-३९१०० + ६०००	०४

ड) प्रशासकीय अधिकारी/ कर्मचारी

अ.क्र.	पद	पे-बँड व ग्रेड वेतन	पदसंख्या
१.	संचालक	३७४००-६७००० + १००००	०२
२	ग्रंथपाल	५२००-२०२०० + २८००	०२
३.	प्रबंधक	९३००-३४८०० + ४४००	०२
४.	वरिष्ठ लिपिक	५२००-२०२०० + २४००	०४
५.	लेखापाल	५२००-२०२०० + १९००	०२
६.	शिपाई/ हमाल	४४४०-७४४० + १३००	१२
७.	सफाई कामगार	४४४०-७४४४ + १३००	०६
एकूण			१३०

भाग-२

सल्लागार कक्षाची पदे

अ.क्र.	पदनाम	प्रतिमाह मानधन/मेहनताना
१.	तांत्रिक सल्लागार	रु.५०,०००/-
२.	तांत्रिक सल्लागाराचे स्वीय सहाय्यक	रु. २०,०००/-
३.	वरिष्ठ लिपिक	रु. १०,०००/-
४.	कनिष्ठ लिपिक	रु.८,०००/-
५.	शिपाई - २ पदे	रु.८,०००/-